

Forfatter: Holberg, Ludvig

Titel: Epistola 128

Citation: Holberg, Ludvig: "Epistola 128", i Holberg, Ludvig: *Værker i tolv bind 1: Natur- og folkeret*, udg. af F. J. Billeskov Jansen, Rosenkilde og Bagger, 1969-1971, s. 124.
Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-holb11val-shoot-workid61597/facsimile.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Værker i tolv bind 1: Natur- og folkeret

som den første Impression, som Objecta gjøre paa os, er machinal: Thi Legemets Machine er saaledes dannet, at derudi kunde produceres tilsyneværende Passioner, endskiønt der ingen Siæl var. Og er det paa saadant Fundament, at Cartesius tillegger Dyrene saadanne Bevægelser, endskiønt han holder dem for at være Machiner. Jeg siger derfor, at den første Virkning af en Passion kand holdes for uskyldig, efterdi den kand ligesaa lidet hindres, som Krudet at springe, naar Ild derudi kommer. Den bliver allerførst lastværdig, naar Villien ingen Modstand gjør, men giver den Tøyelen. Jeg forbliver etc.

EPISTOLA CXXVIII.

Til **

En gammel Poët haver sagt: Nulla fides pietasque viris, qui castra sequuntur: Man finder hverken Redelighed eller Gudsfrygt i Krigs-Standen. Men, saasom det er Poëter tilladt at lyve saa meget som dem lyster, saa reflecterer ingen meget her paa. Erfarenhed viser ogsaa, at intet er ubilligere end saadan Dom; og leder man efter Exempler udi Historien, haver man ikke Møye ved at samle et stort Register af Kriigsmænd, der udi Dyd og Philosophie have skinnet blant andre Mennesker. Adskillige forundrede sig over, at jeg udi min Helte-Historie parrede Epaminondam med Socrate: Men jeg kand sige, at jeg udi den heele Historie fandt ingen værdigere at sette ved Siden af samme store Philosopho. Thi, som han i sin Tiid var den største Felt-Herre, var han tilligemed den dydigste Mand. Jeg vil her ingen Beviis anføre paa samme Mands Dyder, saasom jeg derom udi hans Historie omstændigen haver talet. Vi have udi forrige Seculo lige saadant Exempel udi den Franske Felt-Herre Turenne, hvilken, i Henseende saavel til Dyd og Philosophie som til Tapperhed, som hos ham fandtes udi høyeste Grad, kaldes vore Tidens Epaminon-

das. Hans heele Liv er en Kiæde af opbyggelige Exempler. Deraf vil jeg ikkun anføre nogle faa, som findes udi hans Historie ved Monsr. Ramsai. Da hans Soldater udi det Aar 1637 havde fanget et Fruentimmer af en stor og rar Skjønhed, bragte de hende som et kostbart Bytte til deres Anfører. Turenne havde da ikkun 26 Aar, og derfor ikke kunde være følesløs; men han stillede sig an, som han ikke begreeb, hvad Krigs-Folkene derved meenede, rosende derfor deres Skikkelighed, at de havde villet beskytte samme Dame mod andre deres Brødres Vold. Han lod derpaa strax hente hendes Huusbond, udi hvis Hænder han overleverede hende med disse Ord: *Seef der er eders Hustrue, hvis Ære mine skikkelige Soldater have reddet.* Dette Exempel er end opbyggeligere end Scipionis. Thi Turenne lod ikke alleene derved see Medlidenhed, og at han var Mester af sine Passioner, men endogsaa gav sine Soldater den Ære, som ham selv allene tilkom. Udi det Aar 1673, da en stor Stad fik Tidender om hans Marche igiennem Stadens District, tilbøde Indbyggerne ham 100000 Rdr. dersom han vilde tage en anden Vey. Hvortil Turenne svarede: *Saasom eders Stad er ikke paa den Vey, hvor igiennem jeg agter at føre min Kriigs-Hær, saa kand jeg ikke modtage de Penge, som bydes mig.* Marqvis de Louvois var hans Fiende, og fortaled ham for Kongen. Kongen lod ham engang saadant vide, og gav ham derved Leylighed til at hevne sig; men Turenne svarede intet andet dertil end dette: *Louvois er en brav Minister, og kand giøre store Tienester udi eders Majestets Cabinet; men han haver ikke Erfarenhed nok udi Kriigs-Sager.* Denne Moderation behagede Kongen saa meget, at han sagde: *Om alle mine Ministerer hade eder, saa skal I dog have mit Hierte.* Derefter talede Kongen om Marqvis de St. Abre, og gav tilkiende, at samme Officier ikke meere vilde tiene under ham. Da Turenne spurgte om Aarsagen dertil, sagde han, at St. Abre havde meget at sige paa hans Opførsel, ja at han havde tilkiendegivet for Louvois, at, hvis Turenne havde spurgt ham til Raads, havde man kunnet

hindre en stor Forliis. Turenne svarede dertil: *Det er Skade, at han ingen Erindring gjorde mig; thi jeg skulde have hørt ham med Fornøjelse, og profiteret af hans Raad.* Han rosende derpaa St. Abre, og bad Kongen, at han ikke vilde skille ham ved en Officier af saadanne Meriter. Man skal længe leede udi Kirke-Forsamlinger, og paa høye Skoler, førend man finder saadan Philosophie. Om det ellers er tilladt at føye smaa Ting til store, og om man uden Vanitet kand tale noget til sine Forældres Berømmelse, da kand jeg sige, at min Salig Fader, skjønt han fra Barns Been havde fulgt Krigen, førte sig stedse saaledes op, at han distingveredes ligesaa meget ved sin Dyd og Redelighed som ved sin Bravoure. Jeg selv; saasom jeg, da han ved Døden afgik, var neppe et Aar gammel, kand herom intet mælde som et øyensynligt Vidne, men maa grunde alting paa Fremmedes Domme, og de Berømmelser, som jeg udi mine Børne-Aar hørte at alle gamle Folk ham have tillagt. Thi, hvor jeg er kommen iblant Høye og Lave, iblant Officiers, Bønder og Almue, da, saa snart de have hørt, hvis Søn jeg var, have de eenstemmigen raabt: *Ach! er I Christian Nielsens Søn?* og derpaa have begyndt at anføre adskillige Historier, til Beviis, saavel paa hans Tapperhed, som paa hans Dyd, Moderation og christelige Hiertelav mod alle Mennesker. Ja disse Berømmelser vare saa mange og saa prægtige, saa at ingen i gamle Dage behøvede flere til Canonisation. Jeg erindrer blant andre en gammel Præst med Assurance at have fortaalt, sig den Nat, som fulgte paa min Faders Begravelse, at have hørt en sagte Music udi Kirken: Jeg tilskriver saadant denne gode Mands Imagination; men anseer det tilligemed som et Beviis paa de høye Tanker, som saavel geistlige som civile og militaire Mænd have havt om den Afdøde. Man finder dydige Folk blant alle Stænder, blant alle Nationer: Og kand jeg for min Part sige over alt at have fundet mange redelige Krigs-Mænd, og som udi Philosophie intet have eftergivet dem, som gjøre Profession deraf. Jeg forbliver etc.

EPISTOLA CXXX.

Til **

Jeg haver selv hørt det, som min Herre mælder udi sin sidste Skrivelse om mine moralske Tanker, hvilke Critiquer derover ere faldne: Det er mig ogsaa bekiendt, at nogle paa Spot have kaldet Skriftet det hedenske Morale. Men man kand ikke fortørnes mod de Mennesker, som heller behøve at undervises end med Hidsighed at igiendives. Det naturlige Morale er et Studium og det theologiske et andet. Naar man tager sig fore at skrive udi det Første, udfordres, at man grunder Lærdommen paa Naturens Lys; thi ellers svarer Materien ikke til Titelen: Men, naar man skriver udi det sidste, legger man det Christelige Morale eene til Grundvold. Pufendorff for Exempel haver moraliseret paa een Maade, og Buddéus udi hans Theologia morali paa en anden: Begge Skrifter berømmes, saasom begge Skribentere have udført Materien efter Titelen. Christi Morale grunder sig paa Naturens Lys; Forskiellen alleene bestaaer derudi, at samme Morale udføres i større Fuldkommenhed: Men deraf flyder ikke, at Skribentere kand gjøres til Hedninger, efterdi de foretage sig at vise Menneskers Pligt af Naturens Lys, og at de til den Ende betiene sig af gamle philosophiske Skrifter og Vidnesbyrd, som man seer Apostlerne selv ikke at foragte. Der fortælles vel, at Jeronimus blev pidsket af Fanden om Natten, fordi han saa flittig læsede Ciceronem: Men man seer, at saavel samme Philosophi som Senecæ og andre verdslige Moralisters Læsning haver af de fleeste Kirkefædre været holden nyttig. Enhver haver ikkun at gjøre Forsøg, for at blive overbeviset derom: Thi man finder her og der høye og prægtige Tanker om det guddommelige Væsen, og grundige Erindringer om et Menneskes Pligt. Seneca siger, hverken Straf eller Belønning bør tvinge os til at øve Dyd; thi der er ingen dydig og retfærdig uden den, som er det af Kiærlighed til Dyd og Retfærdighed.